

АКАДЕМІЧНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ**Білозерська Світлана**

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
Дрогобич, Україна
Lana_sun@meta.ua

Пляцко Орест

аспірант спеціальності 053 Психологія
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка
Дрогобич, Україна

Сучасний стан українського суспільства можна впевнено охарактеризувати як кризовий. Війна в Україні, соціально-політична нестабільність у суспільстві є чинниками, які призводять до травмування (фізичного та психологічного) багатьох верств населення. Тому дедалі гострішою стає потреба глибокого, цілеспрямованого вивчення умов збереження психологічної резильєнтності та стійкості духу особистості.

Поняття резильєнтність, як сили духу, було емпірично визначено або навіть відкрито більше 50 років тому. Введення терміну «резильєнтність» в психологічну наукову термінологію пов'язано з ранніми роботами Е. Вернер та її колеги Р. Сміта. З тих пір цей термін використовувався і з інтересом вивчався вченими, теоретиками і практиками з різних суміжних дисциплін.

Українська дослідниця Г. Лазос у своїх роботах розглядає резильєнтність як потенціал або здатність індивіда різними способами успішно адаптуватися до викликів, які загрожують його функціонуванню, виживанню чи позитивному розвитку [2].

К. Болтон наводить перелік якостей (захисних факторів) і захисних умов, які «служать буфером перед життєвими негараздами», наголошуючи при цьому, що сам процес розвитку резильєнтності недостатньо вимірний. У своїй роботі вчений наводить приклад захисних механізмів, які є основою стійкості. На думку вченого, молоді (дорослі) люди використовують такі механізми: витривалість (стійкість), гумор і репресивне копіювання; ефективність когнітивних стратегій регуляції емоцій: планування, позитивна переоцінка подій, свідоме придушення негативних емоцій, уникнення румінації (ментального жування, нав'язливих думок); оптимізм; віра; мудрість; стійкість, сила, чесноти, позитивні якості [3]. На їх основі створено багато актуальних психотехнологій, спрямованих на профілактику та розвиток стійкості, а також безпосередньо на відновлення після пережитих негараздів, стресу та проявів посттравматичних симптомів.

Таким чином, резильєнтність означає не просто подолання індивідом одноразових труднощів з подальшим поверненням до стабільного стану, а цілеспрямований рух вперед через подолання труднощів до нових ефективних стратегій поведінки.

Ряд дослідників стали виділяти різні типи резильєнтності в залежності від сфер життя людини, в яких вона досягає несподівано високих результатів, незважаючи на несприятливі зовнішні обставини; один із них — «академічна резильєнтність».

Загальні уявлення про явище академічної резильєнтності сформулював у 1966 р. американський соціолог Дж. Коулман. Його доповідь продемонструвала, що навчальні досягнення школярів пов'язані із соціально-економічним статусом сім'ї, який, на думку автора, суттєво і позитивно корелює з успішністю дітей, які в ній виховуються.

Академічна резильєнтність, з позицій дидактичного підходу, відображає здатність студентів підтримувати стабільний навчальний результат незалежно від змін умов навчання та незважаючи на складні обставини.

Ми погоджуємося із визначенням, яке було сформульоване К. Лутою. Вчена описує академічну резильєнтність як синонім шкільної стійкості й розглядає її, з одного боку, як здатність досягати успіху в навчанні, незважаючи на переважаючі соціальні та інституційні бар'єри, а з іншого – як здатність ефективно справлятися зі стресом чи тиском і, зрештою, досягати успіху в навчанні[4].

Для розвитку академічної резильєнтності, найбільш сприятливим є юнацький вік. Основна закономірність розвитку на даному віковому етапі життя, згідно з якою поряд із рівнем самоорганізації та саморегуляції особистості, підвищується емоційна сприйнятливість, але при цьому зростають і можливості психологічного захисту, стають різноманітнішими способи прояву емоцій, збільшується тривалість емоційних реакцій, викликаних короткочасним емоційним роздратуванням у потребах і, навпаки, відсутність можливостей їх задоволення, зміна пріоритетів у мотиваційній сфері. Юнацький вік, як період розвитку суб'єкта навчальної діяльності, цікавий ще й тим, що на цьому етапі життя відбувається активна соціалізація суб'єкта, формування образу «Я», виробляється стійкий світогляд особистості. В цьому віці відбувається інтенсивне формування особистісної ідентичності в різних сферах, зокрема, самоідентифікації як суб'єкта навчальної та самоосвітньої діяльності. Саме в юнацькому віці досягнення ідентичності є центральним віковим новоутворенням і засобом переходу від адаптивної соціалізації до автономізації та суб'єктивної інтеграції молодого людини в суспільство.

Розуміння механізмів успішної адаптації до складних ситуацій є необхідним для виявлення причин, методів профілактики та корекції різноманітних проблем особистісного розвитку та адаптації. Знаючи ці механізми, легше встановити, чому за одних і тих же несприятливих умов одні особи успішно справляються з ситуацією, а інші ні.

На думку дослідників, академічна резильєнтність – це «...здатність студента адаптуватися та розвиватися у відповідь на несприятливі ситуації протягом усього його чи її університетського досвіду, у місцях навчання чи в університетському середовищі, що дозволяє студенту повернутися до збалансованих умов життя з додатковими можливостями, які дозволяють йому або їй рухатися вперед, зростаючи» [4].

Сьогодні знання стають не лише засобом досягнення особистих освітніх і соціальних цілей, а й відображають сформованість комплексу властивостей і якостей суб'єктності студента, завдяки чому в особистості формується стійка особистісна орієнтація на неперервну освіту і самоосвіту. Сьогодні важливий не стільки сам факт отримання знань, скільки вміння їх застосовувати та розширювати в різних контекстах: часовому, екологічному, функціональному. Однією з суттєвих характеристик освітніх результатів ми пропонуємо вважати академічну резильєнтність, яка, на нашу думку, відповідає тенденціям динамізму та нелінійності знань, характерних для постіндустріальної епохи.

Список літератури:

1. Адаменко Л. Актуальні підходи до проблеми дослідження резильєнтності. Вісник Національного університету оборони України. Питання психології. 2020. №5 (58). С. 5-13.
2. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. Актуальні проблеми психології. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2018. Вип. 14. С. 26 – 64.
3. Bolton K. The development and validation of the resilience protective factors inventory: a confirmatory factor analysis. University of Texas at Arlington, 2013. 118 p.
4. Lutha S.S Vulnerability and resilience: A study of high-risk adolescents. Child Development. 1991. Vol. 62. P. 600-616.